

IZGLĪTĪBAS EKOLOĢIZĀCIJA

**V. Birjukovs, Dr. sc. ing., P. Birjukovs, FMF LU, D. Lapinska, JF LU,
Z. Lapinskis. Mr. sc. ing., RTU Aviācijas institūts**

Ekoloģiskā audzināšana – tas ir jēdziens pasaulē, kuru vajadzētu ievest arī mūsu dzīvē kā pašu par sevi saprotamu audzināšanas un izglītošanas sistēmas apzīmējumu, kurai vajadzētu sevī ietvert visu cilvēka dzīvi. Par šīs audzināšanas sistēmas galveno mērķi vajadzētu izvirzīt cilvēka pasaules uztveres un uzskatu veidošanas principus, kuri būtu balstīti uz to, ka cilvēks un daba ir savstarpēji vienoti.

Lai ieviestu dzīvē šo principu, ekoloģiskajai audzināšanai ir jāsākas jau no agras bērnības un jābūt mērķtiecīgi virzītai cauri visai cilvēka dzīvei, ieskaitot visu līmeņu izglītības sistēmas. Jau ar pirmajiem dzīvības gadiem ģimenē un pirmsskolas audzināšanas iestādēs, kur bērns tiek audzināts, tam vajadzētu saņemt pirmo informāciju par apkārtējo pasauli, dabu un cilvēka saudzīgu attieksmi pret to. Par saprotošu un saudzējošu attieksmi pret augiem, dzīvniekiem, un dabas lielāko bagātību kuru izmanto pats cilvēks, t.i. tīru ūdeni, gaisu un pašu zemi, uz kuras mēs dzīvojam. Šīs zināšanas katram augošam bērnam būtu jāatīsta un jānostiprina skolu programmu jaunākajās klasēs, un jāpapildina katrā nākošajā klasē. Izglītības iestāžu un skolu darbiniekiem, kuri sastāda mācību programmas pamatskolās un vidusskolās, pašiem jābūt ar zināšanām ekoloģijā, jo pretējā gadījumā, viņi nebūs spējīgi bērniem nodot tālāk to, ko paši nezina. Mācību programmām jābūt ar tendenci bērnos attīstīt labdabīgu attieksmi pret dabu, apkārtējo vidi un galvenais jau pašos pirmsākumos formēt viņos pasaules uzskatus par to, ka cilvēks uz zemeslodes nav saimnieks, bet gan dabas radījums un tās sastāvdaļa, kura ir ieinteresēta kopējā dabiskā attīstībā, bet ne iznīcināšanā un izsaimniekošanā.

Šodienas pasaulē eksistē divi dažādi termini – “ekoloģiskā audzināšana” un “ekoloģiskā izglītība”. Pirmais termins nav iedomājams bez otrā un otrais termins nevar eksistēt bez pirmā. Tādēļ pastāv šī savstarpējā mijiedarbība, kura ir jāpilnveido un jāatīsta, jo zināšanas, ja tās tiks cilvēkam pasniegtas tikai jau brieduma gados, nedos garantiju, ka cilvēks savās darbībās ievēros šīs zināšanas un izmantos tās tikai labdabīgā attieksmē pret dabu, apkārtējo vidi, dzīvniekiem, augiem un citiem cilvēkiem, jo prakse pierāda pretējo.

Ekoloģija šodien ir kļuvusi par ļoti lielu un visaptverošu zinātnes nozari, bet tas nenozīmē, ka tai ir jāprivelē pāri par pārējām zinātnēm. Tādēļ arī šai mācību disciplīnai ir jābūt dozētai, bet mērķtiecīgi izstrādātai un virzītai uz to, lai tā nebūtu pārdozēta, bet tai pašā laikā tai jāvijās cauri visai cilvēka dzīvei, un jānostiprina katrā cilvēkā augstāk izteiktā doma, pārlicība un pasaules uzskati un uztvere, par to, ka cilvēks ir dzīvās dabas sastāvdaļa, bet ne zemeslodes saimnieks. Ekoloģijas zināšanas cilvēkam jāgūst saistībā ar pārējām dabas likumsakarībām, bet ne atrauti no tām. Tādēļ pirmās iegūtās zināšanas bērniem pirmsskolas vecuma gados ir mērķtiecīgi jānostiprina jau pirmajās skolas klasītēs, kad skolotājiem bērni jāved jau mērķtiecīgās ekskursijās un jānostiprina bērniem šīs pirmās zināšanas un tās jāpapildina ar redzamiem un pieejamiem piemēriem no dzīves.

Kas tieši attiecas uz ekoloģijas sistemātisku kursu, tad tas mācību programās būtu jāiekļauj vidusskolās un tam jau būtu jāapkopo iepriekš iestrādātās vadlīnijas sistematizētās zināšanas, kuras jau bija agrākajos gados, bet ekoloģijas kursā vidusskolēniem jau ir jābūt iestrādātiem filozofijas pamatprincipiem, kuri veidos šodienas pasaules uzskatus un sapratni par tīru zemi, gaisu un ūdeni, par nepiesārņotu un tīru vidi.

Šodien ļoti daudz tiek runāts par izglītības ekoloģizāciju. Tas ir ļoti svarīgs ekoloģiskās audzināšanas elements. Ekoloģiskā domāšana, priekšstati par apkārtējo vidi un dzīves vietu, būtu jābūt tiem virzītājelementiem, kuri cilvēkam jā saglabā visās savās aktivitātēs un darbībās. Ļoti efektīvs līdzeklis šādas domāšanas realizācijai patiešām ir ekoloģiskā audzināšana. Zem ekoloģiskās audzināšanas ir jāsaprot tas, ka jebkurš skolā pasniedzamais priekšmets var būt caurvīts un saturēt ekoloģiskas izglītības elementus un materiālus. Ne tikai bioloģija, ķīmija, ģeogrāfija, bet arī matemātika un literatūra var saturēt priekšstatus un zināšanas par ekoloģiju.

Augstākajā izglītībā šodien pastāv 3 pavisam dažādi atšķirīgi ekoloģiskās izglītības virzieni. Kā pirmais virziens patiešām pastāv pasaules uzskatu audzināšanas virziens. Šis virziens patiešām turpinās to iesākto audzināšanu, kura ir aizsākta pamatskolā un vidusskolā. Neatkarīgi no tā, kādu nodarbošanos nākošais speciālists izvēlēsies par savas dzīves galveno nodarbi, bet pamatā ir jābūt ieliktam tam fundamentam, kurš dod jebkuram speciālistam filozofiski pareizos pasaules uzskatus jebkurai savas dzīves darbībai, empiriski pamatotam racionālam skatījumam cilvēka saistībai ar biosfēru un šim ekoloģiski pareizi izaudzinātajam speciālistam, jābūt balstīties savos spriedumos un lēmumos uz patreizējiem dabas zinātnes sasniegumiem.

Otrs virziens – nākošā speciālista profesionālisms. Ja pirmais virziens ir universāls visām specialitātēm, tad otrs virziens noteikti jau ir šaurāk saistīts ar nākošā speciālista profesionālo nodarbošanos un noteiktāk jau ar jebkuras specializācijas specifiskajām ekoloģiskajām problēmām. Otrs virziens speciālistu sagatavošanā pieprasa attīstīt jebkurā speciālistā konkrētās profesijas spējas tam pieņemt visracionālākos, konstruktīvi izsvērtus, tehnoloģiski pareizus, saimnieciski vajadzīgus un administratīvi apstiprināmus, likumu ietvaros pareizus lēmumus, kuros noteikti būtu ietverti un ņemti vērā visi nepieciešamie ekoloģiskie faktori.

Trešais virziens ekoloģiskās izglītības jomā noteikti ir saistīts ar nepieciešamību sagatavot aukstas klases speciālistus vides un dabas aizsardzības jomā, kuri spētu atrisināt visus tos daudzšķatņainos uzdevumus, kuri šodienas pasaulē pastāv starp cilvēkiem un apkārtējo vidi. Šiem jaunās paaudzes speciālistiem jābūt ar augstu izglītības līmeni tieši ekoloģijas jomā, bet papildus šiem speciālistiem jābūt arī augsti humanitāri izglītotiem : ekonomikā, tiesību zinātnēs (jurisprudencē) un vēl daudzās citās humanitārās nozarēs un disciplīnās.

Bet par pašu svarīgāko nākošo vienotās ekoloģiskās izglītības sistēmas posmu mēs uzskatām pēcaugstskolas kvalifikācijas paaugstināšanas un mūžizglītības turpināšanu jebkuram speciālistam, atbilstoši tieši katras profesionālās specializācijas prasībām un atbilstībai.

Victors Birjukovs, *Dr. sc. ing.*,
UNESCO Winter University,
LATVIAN ACADEMY OF SCIENCES
Address: 1, Lomonosov Str., Building B, office B-103, Riga-19, LV-1019
Email: aviation.institute@rtu.lv, sf20028@lanet.lv

Pavels Birjukovs, FMF LU students
Address: Aviācijas str. 25/15,
LV-1057, Riga, Latvia
Phone: +371 7268694
Email: [Birjukovp@inbox.lv](mailto:birjukovp@inbox.lv)

Denize Lapinska, JF LU studente
Address: P.O. Box 20, LV-1046, Riga, Latvia
Phone: +371 7452826
E-mail: deniz@inbox.lv

Zigurds Lapinskis, RTU AI, Mr.sc.ing., Deputy Director Riga Technical University, Aviation Institute
Address: 1, Lomonosov Str., Building B, office B – 103, Riga –19, LV – 1019
Phone: + 371 – 9476858, + 371- 7089950, Fax: + 371 – 7089990 , E-mail: aviation.institute@rtu.lv